

FICTIUNI FEMININE

CUVINTARI NEROSTITE ALE UNOR FEMEI NESTĂPÂNITE de Christine Brückner • Teatrul German de Stat din Timișoara • Data premierei: 5 februarie 1988 • Regia: Diogene V. Bihoi • Scenografia: Traian Zamfirescu • Recital al actriței Ida Jarcsek-Gaza

Ocazia de a vedea acest recital al actriței Ida Jarcsek-Gaza mi-a oferit-o Festivalul de la Oradea, la trei ani după premiera sa și după regindirea formei spectacologice. Textul Christinei Brückner, intitulat Dacă ai fi vorbit, Desdemona, include și aceste «Cuvintări nerostite...» care, se pare, au făcut carieră în lumea teatrului de expresie germană. O colecție de monologe, expunând personaje diferite și, până la un moment dat, lumi diferite, lată o probă de dificultate pentru interpreta lor unică. Actrița mărește miza apariției scenice și prin faptul că vorbește în română, germană și maghiară. Alternarea, ca și principiul selecției fragmentelor care vor fi spuse într-una din cele trei limbi presupun o premeditare a sensului unificator, dar și a portanței sale expresive.

Spațiul scenic al recitalului (realizat de Traian Zamfirescu) este și o primă indicație asupra acestei operațiuni prealabile pentru că, de la început, privirea surprinde simplitatea locului de joc — un podium circular, de lemn, vopsit în gri, în mijlocul cărui stă o mică vază albă. Interpretă este îmbrăcată în vestimente negre, cu o mantie vișnie și cu un lanț lung la gît, accesoriile urmînd să fie schimbate sau purtate altfel în funcție de personajele pe care le va interpreta. Ultimul dintre ele este dominat de un alb strălucitor. Dacă la început actrița, în Clitemnestra, va avea o postură majestuoasă, dar nu hieratică, rostind textul evident «de sus», finalul recitalului e o ipostază a «cumințeniei», a umilinței — vocea este coborîtă, forța expresiei scenice a personajului pare să se fi retras, ca reflux al unei energii pînă atunci teribile, iar actrița, așezată, pare să vorbească luînd ca interlocutor o lumină gălbule difuză aflată la nivelul de jos al privirii, de-a sîmba și de-a dreapta ariei de joc.

Remarc aceste elemente de spațializare și atmosferă ale recitalului pentru că nu o dată ele devin importante în relansarea «dialogului monologat» al actriței. Ida Jarcsek-Gaza a gîndit acest periplu feminin (sfătuită regional de Diogene V. Bihoi) nu ca pe un melanj întimplător din «Cuvintările...» Christinei Brückner, ci, dincolo de forța de impresie pe care ipostazele ei — Clitemnestra, terorista Gudrun Ensslin, Katharina von Bora și Donna Laura — o vor putea avea asupra spectatorului, din perspectiva unei feminități netrucate. Este ceea ce contează aici.

Traseul existențial al acestor ficțiuni feminine, dacă ar fi să-l «observăm», arată clar că ecuația sa originară cuprinde doi termeni de referință — agresivitatea motivată și iubirea. De la cuvintele nestăpânite spuse în fața mormintului lui Agamemnon (ipostaza Clitemnestra), cînd suvoii vorbelor și plastica violentă a corpului trasează o schiță fără nuanțări de culoare, pînă la aerul întîmîst al ultimei sale ipostaze, cînd actrița joacă în afara podlului circular, vorbind persuasiv, chiar calm, senzația este a unei traectorii a ființei care nu-și refuză izbînda sau eșecul. Al doilea personaj, al teroristei aflate în închisoare, este mai încărcat de unele semne exterioare ale expresivității și poate de aceea convinge mai puțin cînd vorbește despre sinucidere. Izbirea obsesivă a lanțului de marginile podlului produce mai puțin senzația scotată. Finalul acestui «ficțiun» este și acela care marchează trecerea spre refluxul unei forțe a feminității în favoarea considerării lirice a existenței în lume. După dezvoltările marcate ale epicului, retragerea în simplitatea suferinței și a iubirii este ca o înțelegere asumată a destinului.

Spectacolul Teatrului German de Stat din Timișoara e un tip de recital care nu apelează la o strategie formală, proprie altor recitaluri de poezie sau cu texte de teatru unde accesorii scenografice și efecte de lumină «frumoase» creează un ecran deturnd în grade variabile sensuri comunicabile. Ida Jarcsek-Gaza înțește și un alt tip de expresivitate unde alternanța lingvistică (română, germană, maghiară) produce efecte surprinzătoare prin concentrarea interesului asupra semnificației teatrale a recitalului său. Ficțiunile actriței, foarte interesante, emoționante prin directetea expunerii, compun din mișcări sigure un teritoriu al scenei pe care Ida Jarcsek-Gaza îl stăpînește fără urmă de îndolală.

MARIAN POPESCU

O SIMPLITATE ELOCVENTĂ

HEI, OAMENI BUNI! de William Saroyan • Teatrul de Stat din Rîmnicu Vilcea — trupa de teatru «Eugen Ionescu» • Data premierei: 24 aprilie 1991 • Regia și scenografia: Petru Vutcărau • Distribuția: Petru Vutcărau; Gheorghe Griu (Tinărul); Elvira Platon (Fata); Emil Gaju (Soțul); Lumina Tulgăra (Femeia); Boris Cremene, Radu Constantin (Doi bărbați).

Sub egida Teatrului de Stat din Rîmnicu Vilcea (care există doar la numărătoare voturilor și pe statul de funcțiuni, neavînd însă un sediu și un colectiv artistic propriu), trupa de teatru «Eugen Ionescu» din Chișinău («strămutată» la Vilcea pentru perioada 14 februarie — 1 iulie 1991) a prezentat la Oradea prima sa producție realizată în România: Hei, oameni bunii de William Saroyan, în re-

gla lui Petru Vutcărau. După valoroasa «carte de vizită» cu care și-a făcut intrarea în țară — spectacolul Așteptîndu-l pe Godot de Samuel Beckett, jucat la sărbătorirea celor 150 de ani al Naționalului leșean și apoi în Festivalul național «I. L. Caragiale» din toamna lui 1990 — pretențiile criticii față de această trupă erau întru totul justificate, ca și cele ale publicului, venit nu altfel decît ca «la pomul lăudat». Dacă mai adăugăm faptul că Așteptîndu-l pe Godot fusese inițial un spectacol de diplomă (avînd meritul lansării acestei trupe), iar Hei, oameni bunii era o întreprindere artistică plină de riscuri, asumată absolut pe cont propriu, vom înțelege poate mai bine emoțiile realizatorilor, interesul special al criticii și importanța spectacolului ca atare în viața trupel.

Ei bine, departe de a dezamăgi, și în cluda vitregiei condițiilor de la actualul sediu provizoriu, trupa de teatru «Eugen Ionescu» din Chișinău a oferit unul dintre puținele spectacole bine gîndite, solid articulate și impresionant interpretate din cîte s-au perindat la această a VIII-a ediție a Festivalului de teatru scurt de la Oradea. Nimic epatant în regia și scenografia acestui spectacol, de o benefică «sărăcie». Un practicabil cenușu, bine delimitat prin eclera, se vedește suficient pentru a sugera spațiul unei celule de închisoare. Mai departe e treaba actorilor. Iar conducătorul jocului lor, actorul (și regizorul) Petru Vutcărau nu-și propune decît o strictă supunere la obiect, simplitatea și adecvarea mijloacelor de expresie urmînd să elibereze esența umană a dramei aduse în discuție. Fără supralicitarea violenței, tocmai pentru că violența nu e doar cea exterioară, vizibilă, ci ține și ea de un mod de a gîndi, de a simți, de a fi. Nici o emfază în jocul actorilor, nici o urmă de retorism. Demonstrația e rece, lucidă, necruțătoare tocmai prin laconismul ei. Iar accentele patetice, atîtea cîte sînt, vin dintr-o nedezmînițită candoare, supraviețuind straniu în mijlocul violenței, ca o șansă de regenerare morală ce se ignoră pe sine. Ce se va întîmpla cu această șansă, spectacolul nu ne mai spune. S-ar putea ca ea să depîndă, în continuare, de fiecare dintre noi. Dar cîți vor avea tăria să n-o ignore, sub presiunea din ce în ce mai puternică a cotidianului!

Actrița de o delicată sensibilitate, capabilă să-și adune tot sufletul într-o privire și toată durerea într-o mîngîlire abia schițată, Elvira Platon dă o tensionată interpretare rolului Fetei, conferindu-i totodată, fără nici o ostentație, valori simbolice. E la început de drum și drumul acesta, dacă va fi urmărit cu tenacitate, poate fi al unei strălucite cariere artistice. Tinărul e intruchipat cu destulă siguranță și forță de Gheorghe Griu, actorul vîdînd o nu mai puțin generoasă disponibilitate sufletească. În plus, are farmecul unui star și o «detentă» scenică puțin obișnuită, încît pare hărăzit, și el, unei cariere ușite din comun. Refuzînd străidențele de orice fel, aft de la îndemîni pentru «caracterizarea» personajelor ce le-au fost încredințate, dau dovadă de

